

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش :
مطالعات منطقه ای

عنوان :
افراط گرایی در پاکستان و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

استاد راهنما :
دکتر عباس سلطانلو

استاد مشاور :
دکتر کابک خبیری

پژوهشگر :
حسن علایی تازه قشلاق

تابستان ۱۳۹۳

تقدیم به :

تمام کسانی که مرا در راه کسب علم یاری نمودند

تشکر و قدردانی :

با سپاس از تمامی اساتید محترم و دست اندرکاران دانشکده علوم سیاسی و همچنین خانواده محترم که مرا در تدوین و تکمیل این پایان نامه یاری کردند.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب حسن علائی تازه قشلاق دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد نا پیوسته به شماره دانشجویی ۹۱۰۹۱۴۰۹۱ در رشته مطالعات منطقه ای که در تاریخ ۹۳/۶/۱۵ از پایان نامه خود تحت عنوان: افراط گرایی در پاکستان و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران با کسب نمره ۱۶ و درجه.....دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و.....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و.... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۳/۶/۱۵

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای حسن علائی تازه قشلاق از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۶ بحروف شانزده و با درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشکده علوم سیاسی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۸۱۴۹۲۲۰۱۶
عنوان پایان نامه: افراط گرایی در پاکستان و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران		
نام و نام خانوادگی دانشجو: حسن علایی تازه قشلاق	شماره دانشجویی: ۹۱۰۹۱۴۰۹۱	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۲/۱۲/۲۶
رشته تحصیلی: مطالعات منطقه ای	استاد / استادان راهنما: دکتر عباس سلطانیلو	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۳/۶/۱۵
	استاد / استادان مشاور: دکتر کابک خبیری	
آدرس و شماره تلفن:		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):		
<p>طی سال های اخیر کشور پاکستان صحنه جولان پدیده ای به نام افراط گرایی بوده است. اگر چه در ظاهر، حوزه جغرافیایی این پدیده به درون مرزهای این کشور محدود می شود، اما در عمل، نفوذ و تاثیر آن در سطح منطقه و حتی سطح جهانی نیز امری غیر قابل انکار می باشد. مدارس مذهبی پاکستان با تلقین فکری و ایدئولوژیکی به جوان ها برای تندروتر شدن و تبلیغ عملیات تروریستی، این کشور را به مهد تفکرات رادیکال تبدیل کرده است. پاکستان به دلیل شرایط خاص سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و وجود مشکلات بسیاری که در حوزه های اجتماعی و سیاسی با آن مواجه است، توان حضور در همه عرصه ها و مقابله با برخی تهدیدها را ندارد، لذا همواره می تواند شرایط بالقوه مساعدی برای بروز ناامنی ها در آن سوی مرزهای خود، به وجود آورد. چالش های دولت پاکستان در حوزه داخلی می تواند با کاهش نفوذ و گستره اقتدار تا حد زیادی بر حوزه امنیتی همسایگان به ویژه در حوزه قاچاق اسلحه، قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، تروریسم، گسترش افراط گرایی های مذهبی و فرقه گرایی را دامن بزند. با توجه به سیال بودن و گستردگی افراط گرایی فرقه ای در لایه های پیرامونی ایران، مدیریت و خنثی سازی تهدیدها و آسیب های ناشی از تنش های فرقه ای، بویژه در استان سیستان و بلوچستان، مستلزم شناسایی گروه های مسلحانه فرقه ای در محیط امنیت داخلی و خارجی و در گام بعدی، هم افزایی ظرفیت ساختارها و زیرساخت های امنیتی برای مقابله با تهدیدهای احتمالی است.</p>		

تاریخ و امضاء: مناسب است مناسب نیست نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

فهرست مطالب

مقدمه ۱

فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱ بیان مسئله ۴

۲-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن ۵

۳-۱ سوال اصلی ۷

۴-۱ فرضیه ۷

۵-۱ متغیرها و واژه های کلیدی ۷

۶-۱ مفاهیم ۸

۷-۱ پیشینه و ادبیات تحقیق ۱۰

۸-۱ روش تحقیق ۱۲

۹-۱ روش گردآوری اطلاعات ۱۲

۱۰-۱ سازماندهی تحقیق ۱۲

فصل دوم : مبانی نظری پژوهش

۱-۲ افراط گرایی در پاکستان ۱۵

۲-۲ ارزیابی نظریه های روابط بین الملل و انتخاب نظریه ای برای تحلیل افراط گرایی ۱۶

۳-۲ دیدگاه ها و نقطه نظرات در خصوص افراط گرایی ۱۷

۴-۲ انتخاب نظریه سازه انگاری برای تحلیل افراط گرایی ۱۷

۵-۲ چارچوب نظری سازه انگاری و رفتارشناسی کنشگران ۲۱

۱-۵-۲ هویت ۲۴

۲-۵-۲ انگاره ها و باورها ۲۷

۳-۵-۲ قواعد وهنجارها ۲۸

۴-۵-۲ کنش متقابل بین الذهانی(نمادین) ۳۰

۶-۲ محرک ها ومبانی سازه انگارانه افراط گرایی ۳۳

۱-۶-۲ هویت ۳۶

۲-۶-۲ ارزش ها و فرهنگ خشونت ۴۲

۳-۶-۲ افکار و ایدئولوژی ۴۵

۴-۶-۲ قواعد و هنجارها ۴۷

۵-۶-۲ رابطه کنشگر- ساختار ۴۸

۶-۶-۲ مدل رفتارشناسی افراط گرایی در پاکستان ۴۹

- ۷-۲ تئوری موزائیک قومی ۵۳
- ۸-۲ تئوری دولت ورشکسته ۵۳

فصل سوم : ژئوپلیتیک افراط گرایی و تبارشناسی طیف ها و جریان های افراط گرایی

- ۱-۳ ژئوپلیتیک افراط گرایی ۵۶
- ۱-۱-۳ چهارچوب مفهومی: ژئوپلیتیک بحران و جغرافیای خشونت ۵۷
- ۱-۱-۱-۳ جغرافیا ۵۹
- ۲-۱-۱-۳ انسان ۶۰
- ۳-۱-۱-۳ فرهنگ خشونت ۶۱
- ۲-۱-۳ شناخت منطقه قبایلی پاکستان ۶۳
- ۳-۱-۳ ساختار قدرت در منطقه قبیله‌ای ۶۵
- ۴-۱-۳ آثار و پیامدهای سیاسی وضعیت مناطق قبایلی ۶۸
- ۱-۴-۱-۳ بروز حاکمیت سیاسی دو گانه ۶۹
- ۲-۴-۱-۳ سیاسی شدن قدرت قبایل ۶۹
- ۵-۱-۳ آثار امنیتی وضعیت مناطق قبایلی ۷۱
- ۱-۵-۱-۳ شکل‌گیری کانون جهادگرایی در منطقه قبایلی ۷۱
- ۲-۵-۱-۳ اشاعه رادیکالیسم مذهبی به سراسر پاکستان ۷۳
- ۳-۵-۱-۳ تداوم جنگ و صلح قبایل و دولت مرکزی ۷۵
- ۲-۳ تبارشناسی طیف ها و جریان های افراط گرا ۷۶
- ۱-۲-۳ جریان هایی با رویکرد داخلی ۷۷
- ۲-۲-۳ جریانهایی با رویکرد برون مرزی ۷۸
- ۳-۳ تحریک طالبان پاکستان ۷۸
- ۴-۳ تحریک نفاذ شریعت محمدی ۸۰
- ۵-۳ سپاه صحابه پاکستان ۸۱
- ۶-۳ لشکر جهنگوی ۸۲
- ۷-۳ القاعده ۸۳
- ۸-۳ لشکر طیبه ۸۶
- ۹-۳ حرکه الجهاد اسلامی ۸۹
- ۱۰-۳ جیش محمد ۹۰
- ۱۱-۳ طالبان پنجابی ۹۰
- ۱۲-۳ شورای رهبری طالبان افغان(شورای کویته) ۹۱
- ۱۳-۳ ارتش آزادی بخش بلوچستان ۹۲

- ۱۴-۳ سایر گروهها ۹۳
- ۱۵-۳ مدارس مذهبی و ساماندهی افراط گرایان ۹۴

فصل چهارم : تاثیر افراط گرایی در پاکستان بر امنیت ملی ج.ا.ا.

- ۱-۴ تحلیل رفتاری افراط گرایی با اتکا به آموزه های سازه انگاری ۹۹
- ۲-۴ چالش های سیاسی و امنیتی در پاکستان ۱۰۰
- ۳-۴ ترور و خشونت ۱۰۴
- ۱-۳-۴ مدارس مذهبی افراطی پاکستان ۱۰۵
- ۲-۳-۴ سازمان های تروریستی ۱۱۱
- ۳-۳-۴ آسیب شناسی گسترش مدارس مذهبی افراطی پاکستان در عمق راهبردی شرق ج.ا.ا. ۱۲۰
- ۴-۴ افراط گرایی و تهدید اتمی ۱۲۱
- ۵-۴ تأثیرات رادیکالیسم اسلامی پاکستان در سه سطح ملی، منطقه ای و جهانی ۱۲۲
- ۶-۴ حضور نظامی امنیتی قدرت های برون سیستمی در مجاورت سرزمینی ج.ا.ا. ۱۲۵
- ۷-۴ حمایت های مالی کشورهای حوزه خلیج فارس از گروه های تروریستی در منطقه ۱۲۷
- ۸-۴ طرح ایجاد بلوچستان بزرگ ۱۲۷

نتیجه گیری ۱۳۵

منابع ۱۴۱

شاید بتوان قدمت افراط گرایی را به درازای حیات بشری دانست، اما امروز با توجه به توسعه و تحول ابزار و روش های خشونت گرایی، چنانچه رویکرد های تندروانه و افراط گرا موجب رفتار ستیزه جویانه و خشونت گرا شود، صدمات و نتایج مخرب و جبران ناپذیری در پی خواهد داشت. به لحاظ گونه شناختی، کردارها و پندارهای افراط گرای خشن، می تواند در حوزه های مختلف سیاسی، اجتماعی، امنیتی و فرهنگی ظهور و بروز یابد. ماهیت کارکرد افراط گرایی در هریک از این بسترها با توجه نوع ارتباط نیروها و جریان های مطرح آن، متفاوت خواهد بود. افراط گرایی مذهبی تاکنون توانسته است آثار و ابعاد خود را بر تمام حوزه های مذکور تحمیل کند. افغانستان و پاکستان در مجاورت مرزهای شرقی ایران نیز در سه دهه اخیر، اوضاع امنیتی وخیمی بر اثر افراط گرایی مذهبی تجربه کرده اند. بازتاب خشونت گرایی حاصل از این وضعیت را می توان در حوزه های سیاسی، اجتماعی، نظامی و حتی اقتصادی در این کشورها مشاهده کرد و بنظر می رسد، بحران های منتج از این شرایط در سایر مناطق پیرامونی از جمله شبه قاره و ایران نیز انتشار یابد و تبعات متعددی بر محیط امنیتی منطقه تحمیل کند. بر خلاف دهه ۱۹۷۵ که تاکید می شد، خشونت گرایان می خواهند شمار زیادی از مردم حملات آن ها را ببینند نه این که در نتیجه حملات بمیرند، امروز افراط گرایان در پاکستان در پی کشتار بیشتر مردم و حتی رساندن لطمات روحی - روانی بیشتر به آن ها در نتیجه وحشت و اندوه این کشتار است. بنظر می رسد بسیاری از بمب گذاری و حملات انتحاری جاری در پاکستان که روزانه جان افراد زیادی را می گیرد، به هویت، باورها و فرهنگ تندروانه برخی از کنشگران صحنه پاکستان برمی گردد. لذا لازمه دستیابی به روشی منطقی برای مقابله با این نوع رفتار، حصول درک و فهم روشن و واقع بینانه از علل و عوامل افراط گرایی در پاکستان است.

قبل از استقلال پاکستان، رقبای انگلیس، آن کشور را راهی برای دسترسی به هند می دیدند. پس از آن، غرب، پاکستان را وسیله ای برای جلوگیری از نفوذ کمونیسم شوروی تشخیص داد و آن را به حوزه ی پیمان های نظامی خود وارد کرد. با تهاجم شوروی به افغانستان، اهمیت استراتژیک پاکستان فزونی یافت، ولی با خروج شوروی از افغانستان و فروپاشی آن، پاکستان اهمیت خود را به عنوان

یکی از کشورهای خط مقدم مبارزه با کمونیسم از دست داد. از این رو، کمک و توجه غرب به آن کشور کاهش یافت، اما پاکستان می‌کوشد، هم چون سابق از حمایت غرب بهره مند باشد.

پاکستان از زمان استقلال تاکنون همواره یکی از بازیگران جریان‌ساز در جنوب آسیا بوده است. چندین جنگ با هند بر سر کشمیر، رقابت هسته‌ای - تسلیحاتی با هند، ماهیت روابط و نوع نگاه به افغانستان و ورود طالبان به نبرد قدرت در افغانستان، تنها بخشی از روند تأثیرگذاری پاکستان بر منطقه و دنیا محسوب می‌شود. در حال حاضر نیز قسمتی از جغرافیای این کشور که «منطقه خودمختار قبایلی» نامیده می‌شود، به کانون تحولات نظامی - امنیتی منطقه تبدیل شده است؛ به گونه‌ای که از دید استراتژیست‌های آمریکا و ناتو این جغرافیا را می‌توان «گرانگه مبارزه با تروریسم بین‌المللی» تلقی کرد. امروزه به سهولت می‌توان نشانه‌های توسعه نیافتگی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را در مناطق قبایلی مشاهده کرد؛ این منطقه در زمره معدود سرزمین‌هایی است که به لحاظ ماهیت ساختار فرهنگی - اجتماعی، در شرایطی به دوران معاصر وارد شده‌اند که به رغم تغییرات عینی و ذهنی دنیا، همچنان در اعصار کهن به سر می‌برند. آداب، آیین و سنن مردمان این ناحیه همچنان رنگ و بوی قدمت و عصبیت دارد. آنچه امروزه به عنوان نزاع سیاسی - امنیتی در این منطقه در حال وقوع است، موجب اهمیت بیش از پیش ساکنان و هویت قومی - قبیله‌ای آن شده است.

تاکنون در هیچ عصر و دوره‌ای، هیچ دولت و قدرتی قادر به تسلط بر این مناطق نبوده است. لذا می‌توان حدس زد که تا چه اندازه درک و فهم مناسبات انسان، جغرافیا و فرهنگ در این حوزه برای دولت‌ها دشوار و حتی غیرممکن بوده است. ذکر این نکته ظریف ضروری است که افراطی‌گری کنونی در مناطق شمال غرب پاکستان، تماماً از درون قومیت‌گرایی پشتون متولد نشده است بلکه این تفکر سلفی - وهابی بوده است که بستر قومیت را جهت ترویج تفکرات تندروانه خود مناسب دیده و در جهت توسعه سلفی‌گری از آن بهره سوء گرفته است. موج خشونت‌ی که اکنون پاکستان را در می‌نوردد، از مناطق قبایلی این کشور نشأت گرفته است؛ به گونه‌ای که حتی این شرایط ممکن است در نهایت موجب اضمحلال ساختارهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی این کشور و فرو غلطیدن آنها در خشونت تمام عیار شود.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ بیان مسئله :

تروریسم یکی از معضلات گسترش یافته و پیچیده جوامع امروزی است که دولت‌ها و ملت‌ها را بیش از گذشته به خود مشغول ساخته است. با وجود تلاش‌های اندیشمندان، صاحب نظران و سازمان‌های بین‌المللی، تعریف جامع و دقیقی از تروریسم که مورد اقبال همگانی باشد، در دست نیست. امروزه، تعریف تروریسم بسیار مشکل است؛ زیرا معنی و مفهوم این واژه در دهه‌های اخیر مکرراً در حال تغییر بوده است. با این وجود، در تعریف کلی از تروریسم می‌توان بدین تعریف اشاره کرد که «تروریسم ناظر بر اقدام غیر مشروع و توأم با رعب و وحشت، جهت کشتن و حذف فیزیکی یک یا چند انسان و یا تخریب اماکن و اهداف مهم با نیت سیاسی و یا دستیابی به اهداف معین سیاسی، اجتماعی و اقتصادی تعریف می‌شود».

تروریسم در منطقه آسیای جنوبی و به ویژه پاکستان، سابقه‌ای طولانی دارد. پدیده تروریسم در پاکستان از دهه ۱۹۸۰، رواج پیدا کرد؛ مهم‌ترین علت این امر تجاوز اتحاد جماهیر شوروی به افغانستان در سال ۱۹۷۹ و پیامد آن جنگ با کمونیسم بود که برای یک دهه ادامه پیدا کرد. در این زمان افراد زیادی تحت حمایت ایالات متحده آمریکا و عربستان سعودی آموزش فعالیت‌های چریکی و جنگ‌های نامنظم را گذراندند و توسط این کشورها حمایت مالی می‌شدند؛ در عین حال افکار افراطی در میان این افراد رواج یافت که پس از آن منجر به شکل‌گیری گروه‌های مختلفی، با اندیشه‌های جزم‌اندیشانه در کشورهای پاکستان و افغانستان شد. همچنین، در این زمینه می‌توان به گسترش منازعات شیعه و سنی در این کشور اشاره کرد.

اما، این موضوع تنها دلیل گسترش این پدیده در پاکستان نبوده است؛ مناقشات مرزی این کشور با همسایگان خود، به ویژه افغانستان و هندوستان، تنوع گروه‌های قومی و مذهبی در این کشور، همچنین رواج افکار ضدغربی و دشمنی با غرب و به ویژه ایالات متحده آمریکا، از دیگر دلایل گسترش تروریسم در این کشور بوده است.

در طول جنگ شوروی-افغانستان در دهه ۱۹۸۰، پاکستان یکی از متحدان اصلی امریکا بود. اما روابط آنها هنگامی که امریکا به خاطر سوءظن‌هایی نسبت به استفاده پاکستان از فعالیت‌های هسته‌ای، تحریم‌هایی را علیه آن کشور اعمال کرد، روبه سردی گذاشت. پس از حملات ۱۱ سپتامبر و جنگ علیه تروریسم، روابط امریکا و پاکستان، به ویژه پس از اینکه پاکستان حمایت خود را از رژیم طالبان ظاهراً متوقف نمود، بهبود یافت. هم‌اکنون پاکستان، یکی از متحدان اصلی امریکا در جنگ علیه ترور جهانی است.

پاکستان در دهه اخیر شاهد گسترش سریع و معتابه تحرکات افراط‌گرایانه و خشونت‌های فرقه‌ای بوده است. عوامل مختلف داخلی و خارجی در این روند دخیل بوده‌اند. در این پایان‌نامه تلاش کرده ایم مهمترین عوامل را برای شناسایی ریشه‌ها و انگیزه‌های گسترش افراط‌گرایی و فرقه‌گرایی در این کشور را بررسی کنیم. علیرغم وجود آثار مکتوب فراوانی در مورد تحرکات و اقدامات افراط‌گرایان در پاکستان، اما ریشه‌های این پدیده، حمایت‌هایی که از آن صورت می‌گیرد، و ماهیت و اهداف آن کمتر بحث شده است. در این رساله سعی شده ریشه‌های این افراط‌گرایی دسته‌بندی و بررسی شود و سازمانها، گروهها و احزاب افراط‌گرا معرفی گردند. در این راستا وجود خشونت‌های فرقه‌ای در لایه‌های پیرامونی جمهوری اسلامی ایران بویژه در پاکستان که به عنوان یکی از کانون‌های چالش محور امنیت پایدار در جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۲ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن :

تروریسم یکی از مقوله‌های مهم و پیچیده در حوزه امنیت ملی و بین‌المللی در جهان امروز می‌باشد. این پدیده به علت پیوند با تکنولوژی‌های نوین، به یک معضل راهبردی تبدیل شده و توانسته گروه‌های کوچک، اما با ساختاری پیچیده را به بازیگران مهم عرصه بین‌المللی تبدیل نماید. به طوری که در سال‌های اخیر، با گسترش پدیده تروریسم، جامعه بشری مورد تهدید قرار گرفته است. یکی از مناطق جهان که همواره هدف حملات تروریستی قرار گرفته؛ منطقه آسیای جنوبی است و کشور پاکستان نیز که در این منطقه واقع شده است، هم خود قربانی تروریسم بوده و هم در گسترش این

پدیده در جهان نقش عمده‌ای ایفا کرده است. زمینه‌ها و علل شکل‌گیری و گسترش تروریسم در پاکستان، بسیار پیچیده و مبهم می‌باشد؛ به طوری که با وجود اجماع جامعه جهانی برای یاری رساندن به این کشور در مبارزه با تروریسم، تاکنون موفقیت زیادی در این زمینه حاصل نشده و تنها به پیچیدگی موضوع افزوده شده است.

به نظر می‌رسد بر اساس شرایط داخلی پاکستان به دلیل ناکارآمدی دولت در مهار برخی بحران‌های اجتماعی و شرایط سیاسی ناشی از تغییر رفتار سیاسی در حوزه بین‌الملل پس از حوادث یازدهم سپتامبر، می‌تواند در کوتاه مدت و درازمدت بر شرایط امنیتی همسایگان تاثیر بگذارد. چالش‌های دولت پاکستان در حوزه داخلی می‌تواند با کاهش نفوذ و گستره اقتدار تا حد زیادی بر حوزه امنیتی همسایگان به ویژه در حوزه قاچاق اسلحه، قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، تروریسم، گسترش افراط‌گرایی‌های مذهبی و فرقه‌گرایی را دامن بزند. در مشکلات دولت پاکستان نشان می‌دهد که این دولت به دلیل ساخت سیاسی و اجتماعی و نفوذ ارتش و عملکرد دستگاه‌های اطلاعاتی، توان گسترش نفوذ و اقتدار خود را در همه مناطق ندارد.

افزایش منازعات فرقه‌ای در پاکستان همسو با تمایلات جدایی‌طلبانه در جامو، کشمیر و بلوچستان، راهبرد اجرایی آمریکا برای تقویت حضور اطلاعاتی نظامی در مرزهای شرق کشور، ساخت بزرگترین پایگاه اطلاعاتی منطقه‌ای آمریکا در گذرگاه خیبر و احتمال استقرار سامانه‌های جاسوسی در این مرکز، نبود نظارت کافی بر مدارس مذهبی پاکستان و رشد تفکرات وهابی و سلفی‌گری در این مدارس، افزایش کشتار شیعیان به ویژه در بلوچستان، نبود نظارت موثر دولت مرکزی پاکستان بر مناطق مرزی، فقدان توسعه زیرساخت‌های امنیتی اقتصادی در استان‌های مرزی همجوار ایران و پاکستان، تأثیرپذیری دولت حاکمه پاکستان از سیاست‌های آمریکا، پارادوکس امنیتی سیاسی اسلام‌آباد در برابر طالبان، حمایت‌های مالی کلان برخی کشورهای عرب منطقه از گسترش وهابیت، تضعیف زیرساخت‌های همگرایی اقتصادی مانند احداث خط لوله صلح به دلیل نبود امنیت لازم و کافی، تمرکز شورای فرماندهی سازمان القاعده و شورشیان پشتون در مناطق قبایلی پاکستان، لزوم احتمال سنجی رخنه افراط‌گرایان فرقه‌ای در ساختارهای استراتژیک پاکستان به ویژه صنایع هسته

ای، لزوم هم افزایی و ایجاد ساختارهای نظامی امنیتی منطقه ای برای مقابله با رشد تروریسم فرقه ای در مناطق قبیله ای به ویژه در استان های مرزی ، مجاورت سرزمینی بلوچستان پاکستان با بلوچستان ایران و احتمال شکل گیری تمایلات تجزیه طلبانه در میان مدت، وجود برخی تحرکات سازمان یافته تروریستی مانند اقدام های گروهک جنرالشیطان، فقر نسبی منطقه به ویژه در سرحدات و بلوچستان، افزایش سازمان های تروریستی مانند لشکر طیبه و سپاه صحابه (که به صراحت هدف خود را مقابله با نفوذ تفکرات شیعی جمهوری اسلامی ایران اعلام کرده اند)، عدم توانایی و فقر اقتصادی پاکستان برای مدیریت تنش های چند جانبه و فقدان توسعه متناسب زیرساخت های امنیت مرزی با حجم تهدیدها از مهمترین موءلفه هایی هستند که ضرورت آسیب شناسی دورنمای مختصات منازعات فرقه ای پاکستان و تأثیر آن بر ساختار امنیت ملی و سیاست های انتظام بخشی را دو چندان می کند.

۱-۳ سوال اصلی :

گسترش افراط گرایی در پاکستان چه تاثیری بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران دارد؟

سوالات فرعی :

علل پیدایش جریان های افراط گرا در پاکستان چیست ؟

مبانی فکری و نظری گروهها و فرقه های افراط گرای پاکستانی چیست؟

افراط گرایی در پاکستان بر ژئوپولیتیک منطقه چه تاثیری داشته است ؟

۱-۴ فرضیه :

افراط گرایی در پاکستان به خارج از مرزهای این کشور و خصوصاً کشورهای همسایه تسری پیدا کرده و نتیجتاً می تواند بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران و به خصوص مرزهای شرقی تاثیر مخرب داشته باشد.

۱-۵ متغیرها و واژه های کلیدی :

متغیر مستقل: افراط گرایی در پاکستان

متغیر وابسته : امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

کلید واژه ها : افراط گرایی، فرقه گرایی، خشونتهای فرقه ای، تروریسم، امنیت ملی جمهوری

اسلامی ایران

۱-۶ مفاهیم :

افراط گرایی: « بروز رفتار افراط گرایانه همواره مستلزم وجود ناکامی قبلی است و وجود ناکامی نیز همیشه به نوعی پرخاشگری منجر می شود.» رفتارهای پرخاشگرانه در نوعی ناکامی ریشه دارند که این ناکامی نیز ناشی از محرومیت های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است. هرگاه مانعی بین فرد و اهدافش قرار گیرد، انرژی بیشتری بسیج می شود. بسیج این انرژی در صورت تداوم و عدم موفقیت، عمدتاً در قالب رفتارهای خشونت بار ظاهر می شود. افراد (بویژه متعصب و خشک فکر) انگیزه های قوی برای حمله به هر گونه مانعی بر سر راه رفتارهای هدف دار خویش دارند. حالت یاسی که به علت ناتوانی در دست یابی به اهداف، ارزش ها و آرزوهای اجتماعی به افراد دست می دهد، موجب تندروی و خشونت می شود. (جمالی، ۱۳۹۰: ۹۶)

تداوم افراگرایی مذهبی در پاکستان و شکل گیری رویکردهای خشن در قبال سایرین ناشی از ناکامی آن ها در دستیابی به قدرت و استقرار ساختار سیاسی مبتنی بر شریعت مد نظرشان و فقر و محرومیت قشرهای حامی این گروه ها بوده است و این نوع رفتار تا زمان رفع این ناکامی ها تداوم خواهد یافت. اما باید به نکته ای ظریف و مغفول توجه کرد. تا آنجا که ریشه خشونت و افراط گرایی به نیازها و ارجحیت های مادی و سیاسی بر می گردد، در میان مدت اصلاح پذیر است. زمانی که نیازهای مادی چون امنیت فیزیکی، معاشرت با دیگران، کسب قدرت، احترام به نفس، رفاه، ثروت، تعالی و امثال آن تامین نشود، تشویش، هراس و ناکامی ایجاد و بنا به شرایط، موجب پرخاشگری و

تغییر رفتار می شود. به نظر می رسد برخلاف آنچه ادعا می شود و در نظریات واقع گرایی به عنوان محور اساسی سرشت افراد مطرح می گردد، این نوع نیازهای ارضا نشده گرچه اصالت مادی دارند، موقتی و قابل حصول اند که پس از دستیابی به آن و کسب رضایت نسبی، رفتار تندرمانه تعدیل می شود. بر این مبنا، منشأ دو دهه افراط گرایی در پاکستان را باید در منابع دیگری جستجو کرد. (همان: ۹۷)

در نظریات کلیشه ای عمدتاً مشابه، فقر یکی از علل اصلی خشونت شناخته می شود. بر این مبنا، افراط گرایان باید از فقیرترین کشورها و پایین ترین قشرهای اقتصادی و اجتماعی جوامع باشند. در تئوری های انگیزشی نیز فرهنگ محدود و بسته و ضعف دانش، عامل تنفر تندرمانه از غرب اعلام می شود. بر این اساس، این افراد که نسبتاً غیر پیچیده اند و عمدتاً نگاهی محلی دارند، چنانچه تجربه بیشتر و گسترده تری به جهان پیرامون داشته باشند، در برابر شستشوی مغزی خود توسط رهبران رادیکال مقاومت خواهند کرد. همچنین تجرد و فقدان مسئولیت خانوادگی که موجب حضور افراد در عرصه های بین المللی می شود و ناکامی آنها در دستیابی به فرصت های شغلی جزو محرک های فردی و محیطی افراط گرایی شناخته می شود. (همان: ۹۷)

تروریسم: در تعریف کلی از تروریسم می توان بدین تعریف اشاره کرد که «تروریسم ناظر بر اقدام غیر مشروع و توأم با رعب و وحشت، جهت کشتن و حذف فیزیکی یک یا چند انسان و یا تخریب اماکن و اهداف مهم با نیت سیاسی و یا دستیابی به اهداف معین سیاسی، اجتماعی و اقتصادی تعریف می شود». (مقصودی، ۱۳۹۰: ۲۸۵)

بی شک تروریسم، یکی از مسائل و مشکلات مهم جامعه کنونی است. صدها سمینار و کنفرانس برای شناختن و بررسی علل و ریشه های آن و روش های جلوگیری از آن تشکیل شده و هزاران کتاب برای پژوهش درباره آن از دیدگاه های گوناگون و در زمینه های مختلف مانند جامعه شناسی، سیاسی، حقوقی، مذهبی و اخلاقی منتشر شده است. لیکن نه تنها تروریسم از بین نرفته یا تخفیف نیافته، بلکه بر وسعت دامنه و تنوع صور آن افزوده شده است.

اغلب ترور، عملی منفرد یا عاطفی نیست بلکه اقدامی است گروهی، سازمان یافته و حتی استراتژی سیاسی، و با جنگ نامتعارف ارتباط نزدیکی دارد. در این چهارچوب، تروریست‌ها کسانی هستند که به هیچ نیروی نظامی شناخته شده متعارف، رسمی و یا کلاسیک تعلق ندارند و اغلب به عنوان بازیگران سرکش شناخته می‌شوند. در این عرصه اغلب تروریست‌ها خود را جدایی طلب، مبارز آزادی بخش، انقلابی، شبه نظامی، چریک، مجاهد یا فدایی معرفی می‌نمایند. نکته قابل ذکر دیگر این است که تروریسم در ادبیات سیاسی بسیاری از کشورها همواره به عنوان یک مسئله و یا موضوع امنیتی مهم مطرح بوده است؛ اما پس از حادثه ۱۱ سپتامبر، به یکی از مهم‌ترین مسئله‌های امنیت بین‌المللی تبدیل شد. (همان: ۲۸۵)

فرقه گرایی: واقعیت‌ها، نشان دهنده اهمیت آشکار شکاف‌های مذهبی - قومی در پیدایش کشمکش‌های خشونت‌آمیز می‌باشد و شکاف ریشه‌دار قومی و زبانی به طور اجتناب ناپذیری، مشکلات پیچیده‌ای را برای یکپارچگی سیاسی و تأمین نظم سیاسی و ثبات پایدار، به وجود می‌آورد؛ به خصوص در مواردی که نهادها و سازمان‌های رسمی سیاسی، در امتداد خطوط شکاف قومی (مذهبی، زبانی یا نژادی) توسعه یافته باشند. (مقصودی، ۱۳۹۰: ۲۹۳)

گروه‌های قومی، زمانی از ظرفیت اقدام و بسیج سیاسی برخوردار می‌شوند که به طرق مختلف و متفاوت از طرف گروه‌های حاکم و یا دولت، مورد تهدید و تعدی قرار گیرند؛ در این زمان می‌توان انتظار جنبش قومی را داشت. بنابراین، بیشتر جنبش‌های قومی در دهه‌های پایانی قرن بیستم، در پاسخ به تهدیدات محیط سیاسی داخلی مانند حذف، انکار و یا تبعیض ظهور یافته اند. (همان: ۲۹۴)

بوزان معتقد است که هویت ملی، اغلب از داخل کشور چند قومی مورد تهدید قرار می‌گیرد. وجود شکاف‌های ریشه‌دار، امکان انسجام نیازها، ارزش‌ها و علائق مشترک ملی را بیش از آن مقدار که از قبل وجود داشته است، نمی‌دهد و هرگروه قومی، هویت جمعی خاص خود را براساس ارزش‌ها و علائق گروهی، به جای علائق ملی، ایجاد می‌کند. (همان: ۲۹۴)

۱-۷ پیشینه و ادبیات تحقیق :

- پایان نامه کارشناسی ارشد محمود ظهرابی مزرعه شاهی تحت عنوان « بررسی تاثیر فرقه دیوبند پاکستان و گروههای منشعب از آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران » دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز سال ۹۱. نویسنده معتقد است یکی از مشکلات اصلی تجزیه و تحلیل تروریسم مذهبی تعریف خود تروریسم است. مثلاً اصطلاح بنیادگرا اغلب به منظور توصیف ایدئولوژی کسانی که به نام مذهب خشونت می‌ورزند، استفاده می‌شود. درک ماهیت اسلام و پیوندهای تاریخی آن با پاکستان، در توضیح افراط‌گرایی مذهبی امروزی این کشور اهمیت دارد.

- پایان نامه کارشناسی ارشد عزیز عباسی دهبکری با عنوان « عوامل موثر بر پیدایش تروریسم در پاکستان » دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز سال ۸۹. نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد محیط اجتماعی و سیاسی پاکستان پیچیدگی‌های خاص خود را دارد؛ از مهم‌ترین دلایل آن، ویژگی قومی و قبیله‌ای بودن ساختار اجتماعی این کشور، دخالت نظامیان در امور سیاسی، دخالت قدرت‌های خارجی و مهم‌تر از همه، منازعات مذهبی توأم با رقابت‌های قبیله‌ای است. چنین محیطی همراه با دخالت‌های قدرت‌های خارجی به ویژه، عربستان محیط مناسبی برای رشد مدارس مذهبی و رویکرد به رفتار خشونت‌آمیز توسط طلبه‌های این مدارس فراهم کرده است.

- پایان نامه کارشناسی ارشد پرویز جعفری تحت عنوان « تاثیر بی‌ثباتی‌های سیاسی و امنیتی پاکستان بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران » دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز سال ۹۰. نویسنده معتقد است یکی از مؤلفه‌های مهم در صحنه سیاسی پاکستان گروه‌های به اصطلاح اسلام‌گرا هستند که رفتار برخی از این گروه‌ها توأم با خشونت است. این گروه‌ها ریشه در مدارس مذهبی پاکستان دارد؛ مدارس که متأثر از مکتب دیوبندی می‌باشند و بعدها به شدت از افکار وهابیت الهام گرفتند.

- جمالی، جواد، « افراط‌گرایی در پاکستان »، تهران، موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، ۱۳۹۰. نویسنده معتقد است پاکستان از زمان استقلال تاکنون همواره یکی از بازیگران جریان‌ساز در جنوب